

**Verklaringhe over de woorden des H. Evangelist Matthei XVIII.
vers. 7: Wee der wereltdt van de erghernissen, want het is
noodigh datter erghernissen komen ...**

<https://hdl.handle.net/1874/18772>

409 7
VERKLARINGHE

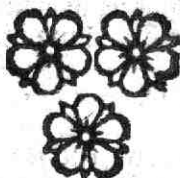
Ober

**De woorden des H. Euangelist
Matthæi **EVIII.** vers. 7.**

WVee der wereltd van de erghernissen, want het is
noodigh datter erghernissen komen : nochtans
WVee dien mensche, door den welcken erghernis-
se komt.

**By forme van predicatie ghestelt / ten dienste van de
Remonstrantsche ghemeente Chzisti binnen der Goude /
ende alle Remonstrants-ghesinde Chzistenen
te wat plaetse sy zijn.**

**Door EDUARDUM POPPIUM zalgr ged.
In syn leven Ghetrouw Dienaer des H. Eu-
angelij binnen der Goude.**

Ghedrukt in't Jaer ons Heeren /

1 6 2 6.

VERKLARINGHE

Over

De woorden des H. Evangelist Matthei xviij.

Wee der werelt van de erghernissen: want het is noodigh datter Erghernissen komen; nochtans wee dien mensche, door den welcken Erghernisse komt.

Werde ende Beninde in den Heere Jesu Christo: de H. Geest inde Schryfture ons vermanende tot oprechtigheyt ende pber inde Gods dienst/ ofte oeffeninge der Godsaligheyt / ghebruyckt daer toe vele hande redenen: onder andere is oock een/die ghenomen wort/ vande swarigheiden/ periculen ende verhindernissen/die den mensche/hem zelve schiekende om God te dienen in dit leven boozkomen: welker onderkinghe en aendachtige bemerkinge seer dienstelijck is/om ons te doen op onse hoede zijn/ende den pber in ons te ontfeken/op dat wy niet vande rechte bane afgeleydt/ ofte in onse goede loop tegen-gehouden worden. Zodanige reden ghebruyckt den Apostel Paulus tot onse opwekkinge/ Ephes. v. 15. 16, Ziet dan hoe ghy voorlichtighlijck meught wandelen, niet als onwisse, maer als wisse, de bequame tijdt uytkoopende, dit is de bemaninge: de reden voegt hy daer hy met dese woorden/ want de dagen zijn boos, dat is/ want het zijn ghebaerliche tijden/ende zodanige/ in welke vele verhindernissen boozkomen den ghenen die Godsalighlijck willen wandelen. 2. Timo. ij. 1. Ende weet dit, dat inde laetste dagen zullen komen twate tijden. Ingelijck Petrus. 1. Pet. v. 8. Weest nuchteren, waeckt, want nwe vvederpartye de duyvel gaet omme als een briesshende Leeu, zoeckende wien hy verlinde. Hier toe behooren oock de woorden onser terte/ in welke de Heere Christus ons waerschout/ om zoogbuldelijck op onse hoede te zijn/ende boozichtiglijck te wandelen/ overmidts de veelheyt der erghernissen / daer dooz wy ten val zouden moghen ghebraght worden.

Ende dit/ doet de Heere also/ dat hy betuygt/ hoe jammerlijck het met de menschen inde Werelt ghestelt is ten opsichte vande betrachtighe der Godsaligheyt/ bin der erghernissen wille.

**Wtlegginghe ofte verklaringhe
der woorzen Chyristi.**

De Heere betuygende de jammerlijcke standt der menschen/ ten opzichte vande betrachtunge der Godzaligheyt/ zept vooz eest also/ Wee de werelt vande ergheernissen, dat is/ het is met de menschen gantsch ellendiglijck gestelt (verstaet ten aenzien vande Gods dienst) om der ergheernissen wille/ doch wy zullen de woorzen/ wat naerder ondersoeken ende overweghen / om den zin der zelviger wel te verstaen/ midtsghaders die tot onser nootzakelijcke sichtiginge ons toe te eyghenen. Daer toe ons de Heere Chyristus met sijn gheest ende ghenade wil by woonen/ op dat wy de waerheyt treffen/ ende dezelvige na synen wille repnelijck / ende tot uwer onderwijsinghe bequame-lijck boozdaghden moghen.

Het woorzeken Wee woort meermaels inde Schryfsure gebuypt/ ende beteekent het contrarie van 't gene: dat dooz het woort zaligh te verstaen ghegheven woort. Ghelijck zaligh beteekent welstandt ofte geluck/also beteekent Wee een ellendige/ ofte tegenspoedige gestaltenisse/ tzy lichamelijck ofte ghelijck/ Matth. xxiij. 19. Wee den vrouwen die kind dzagen/ ende die zogen in die dagen/ dat is/ als het Romeynsche heyr-leger in Judea zal zyn/ ende Jerusalem belegeret/ zo zal het seer qualijck ghestelt zyn met de swangere ende zoogende vrouwen/ ende sy zullen boven anders na den lichame ongheluckigh zyn/ overmids sy onbequaem zullen zyn om te blieden. Tzy oock gheestelijck ofte eeuwig. Matth. xj. 22. Wee u Gorazin/ wee u Bethsaida: het zal Tyro ende Sydon verdtaghelijcker zyn' inden dagh des oordeels dan u. Ende in onse texte/ Wee dien mensche, door welcken de ergernisse komt. Also is het oock in dese gemelte woorzen te verstaen namelijk/ dat de ergernissen veroorzaken zonden inde werelt/ een ellendige ghestaltenisse ten aenzien vande Godsaligheyt en zaligheyt.

De werelt, beteekent hier de menschen die inde werelt wonen/ ghelijck Joh. iij. 16. Also lief heeft God de werelt ghehad, de werelt/ dat is/ het menscheelijck gheslacht. Also woort gheseyt Apoc. viij. 13. Wee, wee, den in woonders des Aerden.

Ergheernissen, het woort/ dat inde oorspronckelijcke tale gebuypt woort/ beteekent eyghentlijck een paelken/ ofte pet anders/ dat op de wegh lept ofte staet/ daer aen yemant hem zoude moghen stooten ende also ten val komen: ende daer uyt ontstaet/ dat oneyghentlijck ende by ghelijckenisse also / ende in onse duytsche tale ergheernisse

ghenaemt wordt / 't ghene op den wegh / die ten Hemel leydt / ons hinderlijck is / ofte zoude moghen hinderlijck wesen / zo dat wy in onse gheestelijcke wandelinghe ons daer aen zonden mogen stooten / ende vallen / dat is / zondighen / ende wordt zodanighe hinderpael / erghernisse ghenaemt / 't is dat die zelvighe niet alsulcke intentie / ofte ooghen-merck / opghelwozen wordt / op dat hem pemandt daer aen stoot / dat is / daer dooz tot zonde vervalle / ghelijck de Satanas vele zaken den menschen tot dien eynde in de weghe werpt : daerom oock gheseyt wordt / dat hy zoekt de mensche te zisten / Luc. xij. 31. ende te verflinden. 1. Pet. v. 8. 't is dat 'tzelvighe zonder alsulcke intentie ofte meyninghe gheschiede / ghelijck Christus tot Petrum seydt / ghy zijt my hinderlijck, ofte / zo de woorden lipden / ghy zijt my een erghernisse. Matthy. xij. 23. Petrus hadde dat booznemen niet / dat hy Christum zoude doen zondighen / maer nochtans was sijn doen zodanigh dat het daer toe konde ghedijen. Wederom / erghernisse wordt ghenaemt / 't ghene / daer aen pemandt hem datelijck stoot / ghelijckmen dickmael ziet gheschieden / ofte oock 't ghene / het welcke / hoe wel hem niemandt met der daedt daer aen stoot / nochtans zodanigh is / dat hem pemandt daer aen zoude moghen stooten / dat is / daer dooz moghen komen tot zonde te verballen : ghelijck in het boozghemelde exempel Petri te zien is / hoe wel Christus daerom niet zondighde. Hier beneffens wordt erghernisse inde Schryfture noch oock alsoo onderschepden / datter is een ghegheben ende een ghenomen erghernisse. Ghegheben erghernisse is / zo wanneer iemandt dooz sijne woorden ofte wercken oock alke gheeft / dat een ander zoude moghen komen hem te besondighen / ofte in gheloobe ende Godsaligheyt des levens verswackt te worden / hier van spreeckt Paulus / 2. Cor. vij. 3. Wy en gheven gheenderhande ergernisse in eenig ding. Rom. xij. 13. Laet ons malkanderen niet oordeelen / maer oordeelt liever di, namelijk, dat een broeder gheen oorfaeck tot vallen, ofte aenstoeten ghegheven werde. Alsulcke ergernisse wort ghegheben / zo wannermen dooz woorden ofte wercken teghen de gheboden Gods mishandelt : ofte zo wannermen in middelmatighe zaecken onboozsichtighlijck handelt / tot beswaringhe van onse swacke eben naesten. Daer van Paulus spreeckt 1. Corinth. vij. onder andere zeggende vers. 13. It dat de spijle mynen broeder ergert, zo en wil ick inder eeuwigheyt gheen vleesch eten, opdat ick mynen broeder niet en ergere.

Ghenomen erghernisse is / zo wanneer een woort ofte daedt / 't is
ghe

gheheel goet/ 'tzy zodanigh zijnde / dat het zoude konnen ende be-
 hooren wel gheduydet te worden / van pemandt qualijck ghenomen
 ende misbruyckt wordt/ om daer uyt occasie te nemen tot zondigen.
 Van alfulcke erghernisse is te verstaen / als men leest Matthei xj.
 6. Zaligh is hy, die aen my niet gheerghert vwordt. Matth. xv. 12.
 de Pharisceen de leere Christi hoorende, hebben haer daer aen gheerghert.
 1. Corinth. j. 23. vvy prediken den ghekrucyghden Christum den Ioden
 een erghernisse. Want in Christo ende syn leere is gantsch niet/ dat
 pemandt tot erghernisse mochte dienen / maer is verkeerdelijck van
 de menschen daer toe misduydet.

Hier inde texte kan 't wooydt erghernissen in 't ghemeen van aller-
 ley erghernissen verstaen worden: zo dat de zin deser wooyden/ Wee
 det vverelt van de erghernissen zal zijn / het zal seer qualijck onder de
 menschen ghestelt zijn / ende het zal beswaerlijck zijn om God te die-
 nen ende Godsaligheyt te betrachten/ ter oorzake dat vele dooz haer
 quaet leven andere sullen oorzake gheben om andere te doen zondi-
 ghen: vele oock sullen verkeerdelijck uyt de leere/ ofte oock van die
 ghene/ die de leere der waerheyt belijden/ ende van haer doen oozza-
 ke nemen/ om in zonden te leven. Hier dooz zal het gantsch deerlijck
 onder de menschen staen.

Hier by boeght de Heere tot naerder verklaringhe van dese deer-
 lijcke standt des werelts / vwant het is noodigh datter erghernissen ko-
 men Also wooydt oock ghezeyt Luc. xvij. 1. het is onmoghelijck. dat
 ter gheen erghernissen komen. Maer dese wooyden moeten wel ver-
 staen worden / op datmen daer uyt niet en smede sulcken zin / die de
 eere Gods nadeligh zij: namelijk/ dat God dooz een voozgaende
 besluyp de menschen nootzaken zoude tot dese erghernissen/ ende dat
 sy die niet zonden moghen vooz-by-gaen om des Godlijcken be-
 sluypts wille. Het welck gantschelijck ontwaerachtigh is. Zo moet-
 men dan weten / dat het wooydt nooigh niet alsoos beteeckent een
 absolute nootwendigheyt/ dat is / sulcke ghelegghentheydt van za-
 ken / die t'eenmael also t'allen opsichte moet zijn / ende gheenins
 anders wesen kan: maer dat het mede dickmael ghebruyckt wort/
 alsinen beteeckenen wil / dat een zake / die wel konde niet gheschie-
 den / ofte anders gheschieden / ten zekeren insichte gheschieden zal
 ofte niet gheschieden. Zo zept Judas de Apostel/ vers. 3. Het is my
 noodigh gheweest, tot u te schrijven. Waerom noodigh om dat zom-
 mighe Godloose menschen inghekropen waren / die haer zochten te
 mislepede. Luc. 14. 18. Ick hebbe een acker gekocht, en het is my noodigh.

dat ick uytga, ende hem bezie. Dit was immers niet zo noodigh/oft hy konde het wel nalaten. Also moet het woordt noodigh hier in onse texte oock verstaen worden: maer/ mochte pemandt dencken/ ten wat insichte is het noodigh datter erghernissen komen? Ick antwoorde/ om dat de Satan nimmermeer rust/ maer altoos alle neerstigheyt daer toe aentwendet/ op dat hy de loop des Euangelij tegenhoudt: om dat de werelt vol is van boose menschen/ die gantschelick tot quaet-doen gewenmet zijn/ ende daer van niet willen aflaten: om dat oock zomtijds God de Heere de overghegheben boose menschen/ na dat hyse langhe tot beterschap gheroepen heeft/ in verkeerden zin overgheeft. Dewyle het also met de menschen ghestelt is/ zo is het noodigh, dat is/ het kan niet wel anders zijn/ of daer moeten vele erghernissen gheschieden. Maer verre is het van daer/ dat God de menschen dooz een boozgaende besluyp daer toe nootzaecken zoude/ ende dat sy gheenins anders zouden kunnen doen: daer en teghen indien de menschen wilden ghebruycken ende waernemen de ghenade Gods/ zo zouden sy kunnen hare quaet leven nalaten/ ende den Euangelio ghehoorzaem zijn.

Nota

Ende dat dit also is/ blyckt uyt de volghende woorden/ Wee den mensche, door welcken de erghernisse komt: Hier wort de toozn Gods ende eeuwighe straffe den mensche ghedreygt dooz welke de erghernisse ontstaet: daer uyt kenlyck blyckt/ dat de mensche/ die de erghernissen veroorzaecht/ groote zonde daer dooz begaet/ ende sware schuld op hem ladet: nu indien hy dooz een boozgaende besluyp Gods daer toe ghenootsaect werde/ zo dat hy het niet nalaten konde/ zo zoude hy niet kunnen daer in mis handele/ ofte daer dooz schuldigh worden: want hy zoude doen/ t ghene God wil van hem ghebaen hebben: nu die Gods wille doet/ kan niet ghezept worden quaelyck te doen: ende ober sulcx zoude oock God daerom op hem niet kunnen bertooznen/ ofte hem het wee verkondighen. Maer dewyle de mensche de ghenade Gods verachtet/ die hem tot bekeeringhe roept/ ende hem zelve tot zondighen ende allerley boosheyt overgheeft/ velerhande erghernissen veroorzakende/ zo verdient hy/ dat God op hem bertooznt/ ende hy met sware straffe ghedreygt werde. Daer uyt dan een pder de zin deser woorden verstaen kan/ ende mercken/ dat met recht dese twee zaken by een worden ghevoegt/ dat het noodigh is/ datter erghernissen komen/ ende dat de ghene/ dooz welcken de erghernisse komt/ met het wee ghedreygt wordet.

Zo veel zy ghezejdt tot berklaringhe der woorzen: nu sullen wy hier uyt eenighe dinghen tot onser stichtinghe af nemen.

Applicatie ofte Toe-eygheninghe.

I. **T**En eersten zullen wy hier uyt bemercken / hoe schadelijcke ende schandelijcke zake zy het zondighen: namelijk / dat wy zondighende niet alleene ongherechtigheyt doen (want zonde is ongherechtigheyt/ 1. Joh. iij. 5.) ende God vertooznen: maer oock anderen hinderlijck zijn/ ende pet in de weghe werpen/ daer aen onse eben naesten hem zoude mogen stooten / ende tot schade spner zaligheyt ten val komen: welck ons geensins betaemt. Ende op dat blijcke/ hoe onbehoorzlijcken zake dit zy / zo ghedenet / dat Christus Jesus den doot des crupes ghestozven is/ op dat niet alleenlijck ghy/ maer oock utwe naesten met u tot de weghe der gehoozsaemheyt ende tot de zalighejdt komen zoude: ghy daer en teghen met utwe onbehoorzlijcke woorzen en wercken verderft utwe naesten / ende legghet hem een steen des aenstoots: zo veel in u is hem de doot Christi onnut makende. Rom. xiiij. 15. is dat niet een sware misdact: hier benebens/ God de Heere laet spn woort berklondighen/ ende gheeft spnen D. Gheest/ op dat de menschen de wille Gods weten/ ende na de zelve in gehoozsaemheyt leven zouden/ tot spner eere/ Act. xxvi. 18. Ghy daer en tegen dooz u zondigh leven erghernisse veroozsakende/ kantet u teghen dit zo heylsaem werck Gods/ ghy maect/ dat God spn eynde niet bekoint / dooz dien ghy utwe naesten oorzake gheeft om te zondighen/ ende also maect ghy dat om utwent wille de name Gods ende de leere ghelastert woort/ Rom. ij. 24. Tim. vij. 1. D is mede bebolen/ utwe naesten lief te hebben/ Matth. xxij. 39. booz utwe hjoeder het leven te laten/ 1. Joh. iij. 16. utwe gaben tot winninghe aen te legghen/ Matth. xxv. 27. ende te zoeken dat tot malkanders stichtinghe dient/ Rom. xiiij. 19. Hier en teghen ghy dooz utwe boose woorzen ende wercken erghernisse ghevende / bethoont byandlijcke haet teghen utwe naesten: ghevende hem oorzake om na spner ziele ghebaerlijcken te vallen. Het zoude qualijck ghedaen zijn/ indien ghy pet op den uytterlijcken weghe werpende hem dedet vallen / hoe veel grooter misdact is het dan/ hem alsulcken bal te veroozaken / daer dooz hy schade aen spne zaligheyt lijdet. Ende dit quaet betwijft ghy oock utwen hjoeder/ die met u Christum belijdet/ als ghy met u exempel

pel hem tot zonde beweeght: des welckes zaligheyt ghy nochtans oock niet verlies van uwe leven moestet bevoorren. In plaetse dat ghy dooz de gaben/die ghy ontfangen hebt / andere Christo winnen zoudt / ende uwe naesten sichten / zo doet ghy die ghene/ die alreede op den wegh zijn om tot Christum te komen / weder te rugghe keeren/ ende die Christum met gheloove aenghenomen hebben / wederom van hem af dwalen. Bemerket dan / beminde in Christo/ wat quaet het zondighen mede brengh: ghy schadet niet alleenlijck u zelven/maer oock u naesten. Het is des duyvels werck/schade te doen/maer den Christenen komt toe / malkandreen pzoft toe te brenghen. Och Broeders ende Susters wacht u van zondighen / laet de ziele uwes naesten dierbaer in uwe oogge zijn: helpt op een yder/ende versterct de zwacke/ende ziet toe/dat ghy niemant doet vallen.

11. Ten tweeden laet ons hier aenmercken de ghestaltenisse der werelt/ ofte der menschen/die inde werelt wonen/ende laet ons overweghen/hoedanigh die zy. De kinderen des werelts/ zo wanneer sy voozspoet hebben na den lichame/ende rijckdom/eere ende wellusten deses levens ghenieten/ zijn goedes moedts/leven volijck ende cierlijck: sy beelden haer in/ dat het wel met hun staet. Maer dese zijn blindt/ende tasten na de wandt: sy tasten als die gheen ooghen hebben: sy stooten haer inde middagh/ als inde schemeringhe: sy zijn in duyfsteren / als de dooden / ghelijck ghezepdt wordt / Jesa. lix. 10. Doch laet ons hooren/wat de mondt der waerheyt Jesus Christus hier van ghetuygt: Wee, zept hy/ der werelt vande erghernissen dat is/ ellendigh ende deerlijck staet het met de inwoonders des Aerdtbodens: waerom doch? om datter velerhande erghernissen in den Gods-dienst ontfaen: om dat de zonden de oberhant hebben/ende also vele menschen ten val ghezaght worden. Dit gheeft de Apostel Johannes te verfaen/als hy zept/ de werelt is in het boofte ghelegen, dat is/ de wereltse menschen/zijn gantschelijck ten dienste des duyvels ghenepgt/ende ghewonnen haer ten quade. Den weet/dat gheghehooyheit/ ofte onderhoudinghe der gheboden Gods alleenlijck ghelddet voor God. 1. Corinth. vij. 19. Dat die God vrees ende gherechticheyt werckt, Gode aenghenaemis. Act. x. 35. ende dat over den zodanighen is vrede ende barmhertigheyt, Gal. vij. 16. ende met zodanighe staet het wel / God is vooz haer: zo kan niemant teghen haer zijn. Maer also het met de werelt zo ghelegghen is/ datse vol erghernissen is/ dat de menschen de zonde den ruymen toom gheben/ datse malkanderen in betrachtighe der Gods saligheyt hinderlijck zijn: dat

oock vele t'onrechte haer stooten aen het Euangelium/ende t'ghene in zich zelven is een reucke des lebens ten leven / maken hen zelven tot een reucke des doots ter doot/ 2. Cor. ij. 16. te zamen niet recht wandelende na den wille Gods/ zo kommen sy Gode niet behaghen/ maer laden synen toorn op hen/tot haren eeuwigen verderbe : ende ober sulcx is hare staet gantsch ellendigh ende jammerlijck. Maer/ sal moghelijck yemandt dencken/ 'tis nu ten onsen tijden zo qualieck met den menschen niet gestelt/ ofte ten minsten gaet het beter toe in onsen Vaderlande. Liebe/laet ons dit beschouwen. Ghy die oogen hebt om te zien/ziet toe/ende oordeelt/ of het van onse Vaderlandt oock waerachtigh te deser tijdt zy/ t'gene Christus al hier zept/ vvee de vverelt van de erghernissen. Ick wete wel / dat God onse Vaderlandt veel goets ghedaen/ende boven veel andere Landen gezegent heeft : hy heeft ons syn Euangelium mede-ghedeylet : hy heeft syn waerheydt ons laten heerlijcken schijnen / ende syn ghenade overbloedighlijck aengheboden. Het ghebreect aen de goedertierheydt Gods niet. Maer hoe hebben haer in desen ghehouden de inghezetenen des lands : hoe houden sy haer als noch : spnder oock erghernissen in den lande : **O** hoe banghe is myn siele/ als ick daer aen ghedencke ! hoe moeten hier ober suchten alle / die den Heere breezen ! in plaetse darmen zoude in yber Godzaligheyt betrachten/ zo is een laetwighedydt doozgaens in den lande ghezien : met de mond heeftmen gheroemt God te kennen / maer met de wercken hem verloochent : hobaerdije/ gulsigheyt/dzonckenschap ijdelheydt/ hoererije/ overspel/ haet/ nijdt/ toorn/ ende allerlepe zonden hebben het landt verbult/ende de herten inghenomen. Het zijn erghernissen gheweest rondtom. Daerom wordt het landt oock te rechte gheplaeght. Wy moghen met de Joodsche Schemeynten wel zeggen/ onse herten met t'zamen onse handen tot God inden Hemel ophettende, vvy, vvy hebben ghefondight, ende zijn onghehoorsaem gheveest, daeromme met recht hebt ghy niet verschoont. **Thien. ij. 41. 42.** Maer hoe gaet het nu toe inden Lande : kondt ghy daer aen ghedencken zonder tot tranen upt te bersten : Wee den Vereenighden Nederlanden / ende zonderlinghe den Lande van Hollandt vande erghernissen. Jammerlijck staet het met de Inghezetenen des Lands. Ober al heeft de Satan / woedende ende rasende om dat hy weet weet dat syn tijdt kozt is/ syn stricken gheleyt ende spne netten ghespannen : De boose menschen / in dienste des Sathans iiberende/ dencken des nachts daer aen/ hoe sy hare naesten ten val sullē brengen.

ghen. Gods bzeese is uyt den lande ghebannen : ende de Liefde
 woꝝdt onder den menschen niet meer bevonden. De ghene/die haer
 beroemen Leeraers ende Luyders des volcks/ zijn verleyders : die
 het volck uyt den wal zouden oprechten/zetten ober al hinderpalen
 inden wege/ op dat sy noch meer ende meer vallen zouden. Sy ver-
 valschen de waerheyt Gods/ en verkeerē het Eu. angelium Christi.
 Sy leeren ende bꝝyden als noorsakelick de leeringe/die niet de heyl-
 liche Schryfauere strydenbe/ in hare ofte haerder meesters herffenen
 ghesmeder zijn. Noyt schadelijcker ergheerissen heeft de Saton op
 de bane gebꝝaght/ als die nu daghelijcks de inghesetenen onses Va-
 derlands voꝝrkomen/ weest op uwe hoede ghꝝ die de zaligheyt u-
 wer ziele lief hebt. Vele leeringhen/die nu in't landt opentlick inde
 kercke ghedreben worden/zijn louter ergheerissen: sy dienen/om de
 Heylighe God by u in nabereken te bꝝenghen / als of sy onwaer-
 achtigh / onrechtbaerdigh ende tyrannigh ware : onwaerachtigh/
 om dat sy leeren/dat God alleenlick na syn wel-behaghen het mee-
 ste deel des menschelicken gheslachtet zonder acht te nemen op ee-
 nighe hare zonden absolutelick ende onderanderlyck bukten alle
 hope der zaligheyt ghesloten heeft : dit zegghen sy / die de predick-
 stoelen nu hebben inghenomen. Indien dit waer is/ hoe kan dan
 God waerachtigh zijn/ die in syn woꝝdt zo klaerlick betuygt/ dat
 hy vvil, dat alle menichen zaligh vworden. 1. Tim. ij. 4. Ende dat hy
 niet vvil, dat yemandt verloren ga. 2. Petr. ij. 9. dese lieden leeren
 oock / al hoelwel Christus alleen voꝝ een kleyn hoopken der uyt-
 verkorene / ende niet voꝝ de andere menichte ghesloꝝben is / dat
 nochtans de verwoꝝpene / ofte die niet verkoren zijn / oock moeten
 ghelooꝝden/dat Christus voꝝ haer ghesloꝝben zy/ (welck nochtans
 niet waer en is) ende dat sy niet ghelooꝝbende om des zeluen onge-
 loofs wille (namelijck om dat sy niet ghelooꝝden 't ghene niet waer-
 achtigh is) sullen verdoemt worden. Zal niet hier uyt volghen/dat
 God zal onrechtbaerdigh ende tyrannigh zijn/ straffende den men-
 sche om 't gene/daer sy geen schuld aen en heeft? Want de mensche
 niet ghelooꝝbende 't ghene onwaerachtigh is/kan gheensins gheseyt
 worden te mishandelen: ende hierom nochtans zoude God/na de-
 ser lieden zeggen/ den mensche straffen/ja niet straffen alleene/maer
 eeuwigelijck inde helle doen bꝝanden. Zoude dan onse God/ ende
 de Vader aller barmhertigheyt zo weedeit ende tyrannigh zijn?
 Doeght hier by/dat sy leeren / dat oock vele jonghe kinderkens in
 hare jongheyt steruende/ na dat sy een dagh 10 ofte 12 inde werelt
 ghe-

Nota

ghehuylt hebben / ter hellewaert dooz een eeuwiggh beslypt Gods ghestooten zyn. o schickelijcke leere! o ghebaclycke erghernisse! Onse God is waerachtigh / rechtvaerdigh / ende van vele barmhertighepde.

Vare leeringhen dienen oock om ulve ziele in zo ghelooft hepde ofte wanhope neder te stozten: in zo ghelooft hepde / dewijle sy drijven / dat God dooz een onwederstaenlycke ghenade ons bekeert: daer dooz de mensche dan lichtelijck verstaen kan / dat syn waken ende bidden niet helpen kan / maer dat hy moet de ure wachten / in welke God ghelieven zal also in hem te werken: mede dewijle sy leeren / dat een mensche / die eens waerlijck ghelooft / dooz ghene zonden syn ghelooft verliesen ofte syn zaligheyt verbeuren kan: want hier dooz wordt den mensche de deure tot zonde gheopent. In wanhope wordt de mensche dooz hare leere ghestooten: want als de mensche alsulcke onwederstaenlycke werkinghe / dooz welke / na haer zegghe / de uytverkorene bekeert worden / niet gheboelen / zo zullen sy haer laten boozstaen / dat sy van de verwoypene zyn / ende dies volghende gheen hope hebben om zaligh te moghen worden. O wee den Nederlanden van dese erghernissen! daer dooz de arme zielen der menschen also verstriekt ende inde netten des Satans ghestooten worden. Hoe zoude het volck niet vallen van zonde in zonde / daer de leeraers alsulcke erghernissen veroorzaken! Hier by komt noch / dat dese zelvighle leeraers zyn vol van bittere haet ende byandschap / qualijck handelende haer mede dienaers / heerschende over hare consciencien: beschuldighende haer valschelijck ende veroordeelende haer onrechtvaerdelijck. Sy scheuren Herders ende de Schapen van malkanderen: vele duysenden inden lande bedroeben sy: de Herders wilmien den mond toe binden / indien sy na haer behaghen / niet willen leeren ende spraken: de ghemeene lieden moghen hare consciencie niet quitten in oeffeninge des Gods diensts / om dat sy hare heplooze opinien niet konnen toestaen. Sy zyn als scheurende wolven / ende als wilde beiren: noch reden ghebruyckende / noch op recht ofte billijcheyde acht nemende. Ende om tot hare booznemen te komen / misbruycken sy de macht van Overheden: daer uyt dan boozts ontsaet velerhande kruys ende lyden over die ghene / die het volck booz hare erghernissen willen waerfhouwen / op dat sy niet ten valle zonden komen. Ick zal niet meer zegghe: ghy ziet het zelve / ende ghy zuchtet daer over. Dese Leeraers volgen vele uyt het volck na / ende drucken uyt met haer leven de leere /

die haer vooz-ghestelt woꝝdt: bittere herten hebben sy: sentijnighe woꝝden spreken sy / dooꝝ onchzistelijcke wercken ontheplyghen sy het landt. Wese mede die de waerheyt bekennt ende beleden hebben/ meer zoekende de eere der menschen/dan de eere/die vā God komt/ ofte vooz het kruyce vzeesende / schamen haer des Euangelij Chzisti / ende laten haer tot stomme honden maken / ofte buyghen haer schouderen onder het jock der ghene / die hun niet ontzien de consciētien te bewaren. Dit sijn immers sware ende ghebaerlijcke ergheernissen / daer dooꝝ vele daghelijcks ten valle komen / ofte ten minsten oozsaeck om te vallen ghegheben woꝝdt/daer dooꝝ oock de name Gods ontheplyghet/ende het Euangelium ghelastert woꝝdt. Zegghet dan alle te zamen met my/wee der Nederlanden/ende specialijck den lande van Hollandt van de ergheernissen.

III. Ten derden sullen wy hier leeren/ hoe beswaerlijck het zy te huydigen daghe / Gods saligheyt te betrachten/ ende God te rechte te dienen: overmits de ergheernissen also inden Lande de overhandt nemen / ende zo veelvuldige oorzaken ons vooz-komen/daer dooꝝ wy tot zondigen in zonden konnen af ghelockt woꝝden: want quade exempelen vermoghen seer vele/om ons ten quade mede af te trecken: nu zoodanighe quade exempelen sijn dese erghenissen. Als dese ghedaen woꝝden van lieden die in aenzien sijn / ofte van welcken wy een goet gheboelen hebben / of die wy meenen dat ons behooren vooz te gaen / ofte oock andersins van een gheheele menighe/zo volghen wy al lichtelijck na/ ende doen mede het quaedt/ dat wy zien van de zoodanighe gheschieden. Dewijse het dan nu zo in de werelt ghestelt is / ghelijck wy ghehoort hebben / dat vele ergheernissen ghegheben woꝝden/ zo moeten wy ghedencken/ dat ons van nooden is groote voozichtigheyt in onse wandelinghe/ op dat wy ons niet en stooten/ende ten val komen. Tzy dat de ergheernissen bande Heeren en Overigheden ontsaen: tzy datse van de Leeraers vooztkomen / tzy oock datse van het ghemeene volck ghegeven woꝝden: tzy dat het kruys ende lijden zy/ tzy oock dat ontuchtige woꝝden/ ende boose wercken ons inde weghe ghetwoꝝpen woꝝden / wy moeten altoos op onse hoede sijn / ende neerstighlijck toezien/dat wy daer dooꝝ niet/als dooꝝ een bloedt/ mede wegh gernect woꝝden. Wy moeten onse voeten vast zetten/ ende ghedurighlijck volghen het woꝝdt onses Gods / het welck is een lanterne onser voeten / ende een licht op onsen weghe/ Psalm cxiv. 105. De wille Gods moeten wy doen / indien wy ten Koningrijcke Gods sullen ingaen

ingaeu/ Matth. vij. 21. de exempelen der ghene/ die zondighen/ ende
 ergheermissen beroozaken/ zullen ons booz God niet berontschuldi-
 gen. Weest dan op uwre hoede: vele listighe lagen worden uwre ziele
 ghelept: de netten des Satans zijn rontom u ghespaemen. Weest
 niet zo gheeloos: als of daer gheen swarigheyt ware: so ghy u niet
 zo gbuldelijk wachtet/ lichtelijck zoudet ghy ter rechter ofte sine-
 ker zijde neder gestortet worden/ ende uwre ziele ghevaelijcken quet-
 sen. Dit zal ick alleenlijck noch zegghen/ om dese swarigheyt be-
 hoeft ghy niet klepnoedigh te worden / ofte in uwen goeden aen-
 ghebaengen loop te beswijcken: want indien ghy waecht ende bidt/
 het zal u aen noodighe ende ghenoeftsame hulpe niet ghebrucken. Die
 in u het goede begonnen heeft, zal het oock volbrengen tot den daghe
 Iesu Christi, 1. Phil. i. 6. Daer de gheest des werelts u vele ergernis-
 sen boozwerpt/ daer zal u de geest Christi/ die stercker is als de geest
 des werelts / te hulpe komen/ ende u doen de oberhandt bekomen/
 ist dat ghy na syn raedt lustert/ ende u dooz hem laet leyden.

IV. Ten vierden so verstaen wy upt 't ghene tot verklarighe
 der texte gheseyt is/ hoe gantsch zonder reden ofte fondament zom-
 mige upt dese woorden Christi/ het is noodigh datter ergheermissen ko-
 men, besluypen/ dat alles watter geschiet/ oock zels het quade/ oock
 de zonde/ nootzakelijck gheschiet/ ende niet anders geschieden kan/
 ende dat daerom / om dat God sulcx alles in syn heymelijcke raedt
 ofte wille van ewigheyt besloten heeft / welck besluyp altoos/ so
 sy zeggen/ nootzakelijck moet volbraght worden. Geen reden isser/
 zegghe ick / waerom men dese woorden Christi trecken zoude om
 alfulcke leere te bewijsen: want de nootzakelijckheyt/ van welke
 hier ghesproken wort/ ghelijck aenghewesen is/ niet boozkomt upt
 een absoluyt boozgaende decreet Gods/ maer upt dien/ dat de men-
 schen zo seer tot boosheyt gheneghen zijn. Zo moet oock verstaen
 worden dat Lucas seyt/ onmoghelijck te zijn/ datter gheen erghe-
 nissen komen zouden/ Luc. xvij. 1. Namelijck/ delwijse de menschen
 zo boos zijn: van zulcke boomen zijn gheen andere vruchten te ber-
 wachten. Zo zalmen oock verstaen/ dat gheseyt wort/ 1. Cor. xj. 19
 Daer moeten secten onder u lieden zijn, op dat sy, die rechtsinnigh zijn
 onder u, openbaer worden. Het is niet sulcke nootzakelijckheyt/ dat
 het gheensins anders gheschieden zoude konnen/ ende dat daerom/
 om dat het God also besloten heeft: maer het wordt ghezeyt / dat
 ter secten moeten zijn / ten zekeren opsichte / namelijck ter oofsake
 van de listen des Satans/ ende de boosheyt der menschen. Dit

Nota
 is dan noch de leere/ der ghene/die nu de meester in onse Vaderlant
 maken: dat God van eeuwigheyt alsulck beslupt ghenaeckt/daer
 dooz dat alles/watter gheschiet/ goet ofte quaedt/ noofsakelijck ge-
 beuet/ende niet anders ghebaen kan worden: so dat sommige van
 hen lieden updruckelijck schrijben/ dat de mensche niet meer goets
 doen kan/ als hy doet/ende oock niet meer quaeds late/als hy laet:
 ja dat God niet wil/ dat de mensche meer goeds doen zal/ als hy
 doet/ofte meer quaeds laten/als hy laet. Inghelijcx/dat God wil
 beslupt ende beschickt/dat de menschen zondigen: dat God de men-
 sche aendrijft tot zondighen/ende de tonghen der menschen beweegt
 tot lasteren: een groutwelijcke ende Gods lasterlijcke leere. Want
 dit strijdt reghelrecht teghen de *H. Schrijture/welck leert/* dat God
 het Godloos welen niet behaecht, *Psal. v. 5.* Dat God de gherechtig-
 heyt lief heeft, ende dat syn ziele haet de Godloofen *Psalm. xj. 6. 8.* Dat
 God de zonde verbiet / ende de zelve met de eeuwighe doot straffen
 wil. Indien nu God zoude van eeuwigheyt besloten hebben/ dat
 de zonden moeten gheschieden/ende indien de menschen dooz kracht
 van dat eeuwighe beslupt ghenoodtsaecht worden tot zondighen/
 hoe zoude dat konnen daer mede bestaen? Volghens dese leere zou-
 de God een oorzake van de zonde zijn: de oorzake van alle erghe-
 nissen/van alle schelmstukken/dootslaghen/overspelen/ende van al-
 le boosheyt/ die geschiet. Het zoude alles Gods werck zijn: dewij-
 le de menschen sulcx zonden doen genootsaecht zijnde daer toe dooz
 het beslupt Gods. God zoude oock niet rechtvaerdelijck de boos-
 doenders konnen straffen / dewijle sy het niet konnen nalaten/ ende
 daer toe dooz Gods wille ghedzeben worden. Nochtans lesen wy
 in onsen texte/dat het wee ghedzept wordt den ghenen/ dooz welc-
 ke de erghernissen komen: Ende dat doozgaens tijdelijcke ende eeu-
 wighe straffe den zondaren ghedzept wordt. In dese leere zouden
 oock alle wetten/ gheboden/ verboden/ bemaeningen/ dzepphingen
 Gods in syn woort ijdel/onnut ende te verghhefs zijn: want waer
 toe doch dese dinghen/ indien alles/goedt ende quaedt/noofsakelijck
 gheschiedt/ ende niet anders gheschieden kan? Daer zoude oock
 gheen ghehoorzaemheyt / noch onghoorzaemheyt zijn konnen.
 Daer zoude gantsch gheen religie/noch Godsdienst zijn. Wie zou-
 de met so groutwelijcke leere gemeenschap willen hebben? Laet vare/
 gelief de in *Christo* alsulcke leere/en wiet vā zodanige leeraers: laet
 u niet verleyde dooz hare verbloemde woortde/ met welke sy soecke
 de schandelijcheyt haerder leere te bedecken. Houd u gelwaerschout.

V. Ten vijfden ende ten laetsten sullen wy hier leeren / wat te
 bewachten hebben die ghene / die haer naesten erghernisse gheben /
 dat is / dooz hare quade woorden ende wercken oozzake zyn / dat ha-
 re naesten tot zonde verballen / van het Euangelio afwijcken / ofte
 inden Gods dienste verflauwen: Namelijck / Christus zept / Wee den
 ghenen, door welken de erghernisse komt: In het voozgaende vers
 vooz onse tex te woordt gheseyt / dat Iodanighen mensche b. ter ware, dat
 een groote meulene e. i. a. n. l. yn hals ghehangen worde, ende dat hy ver-
 droncken wort in de diepte der zee; Namelijck / om dat hy te bew-
 wachten heeft de straffe des eeuwigghen byers. Ghedenct des Ba-
 lachs / die na de raedt Bileams vooz de kinderen Israels ergher-
 nisse maecte / ende wat hem daer over is gheschiedt. Apoc. ij. 14.
 Num. xxij. 14. Ghedenct oock aen Jerobeam de zone Nebat / die
 Israel zondighen maecte / ende hoe hy daerom van God ghestraf-
 t is / 1. Reg. xij. xij. xij. Cap. Also vertoozt hem God noch schic-
 kelijck ober die ghene / die dooz hare onboozsichtighe wandel hare
 naesten erghernisse gheben / ende hy wil de zelve met tijdelijcke ende
 eeuwighe ellende straffen. Doozt dit ende beherdicht het ghy Heeren
 Overigheden / Leerers / ende gemeene lieden: Alle / die ghy zo dick-
 mael onboozsichtigelijck handelt / ende zo weynigh lettet op ulwe
 woorden ende wercken / neemt in achttinghe / dat ghy met zo sware
 straffe ghedreyghet woordt. Indien u niet bewegen kan tot boozsich-
 ticheyt de liefde tot ulwe naesten / des welckes zaligheyt ghy be-
 hoozt op allerleyse wijze te bozderen / ende gheensins hinderlijck te
 zyn: Indien u oock niet beweeght de eere Gods / die dooz ulwe
 quade wandel ghekrencet ende ghelastert woordt: zo laet ulwe eygen
 zaligheyt by u ghelden / ende laet ulwe herten beroert worden dooz
 dat eeuwighe wee / daer mede ghy ghedreyghet woordt. Het is vreesle-
 lijck te vallen in de handen des levendighen Gods, Heb. x. 31. Weest
 dan / heminde Broeders ende Sisters in Christo / op ulwe hoede /
 ende laet ulwe ziele by u zelve dierbaer zyn. Onthoudt u van zonde
 ende ziet toe / dat ghy ulwen naesten vooz welcken Christus ghestoz-
 ben is / gheen erghernisse gheeft. De God ende Vader onses Hee-
 ren Jesu Christi ontferme hem ober u / ende stercke u dooz spuen
 H. Gheeft / dat ghy dese leere tot ulwer zaligheyt betrachten
 mooght. Hem zy lofende eere inder eeuwigheyt.

Amen.